

ધોરણ : 3

પર્યાવરણ

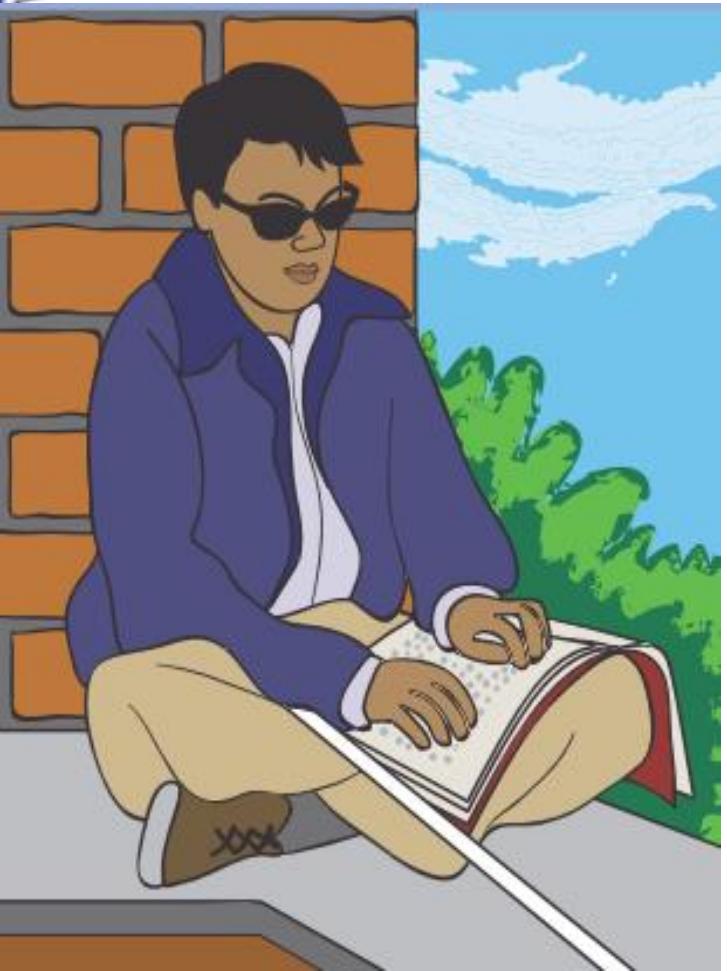
૧૩. આપણી લાગણીઓની

ભાગીદારી

હું સીમા. હું ત્રીજા ધોરણમાં ભણું છું. મને શાળાએથી પાછા આવીને,
ઘરમાં બે માણસો સાથે વાતો કરવી ગમે છે. તેઓને મારી વાતમાં મજા
પડે છે.

પહેલા વ્યક્તિ મારાં દાઈમા છે. તે હંમેશાં મને સાંભળવા ઉત્સુક હોય છે. હું
શાળાએથી આવું તેની તેઓ રાહ જુઓ છે. તે ઘરડાં છે. અવારનવાર તેમને
પીઠનો ફુખાવો રહે છે. મારાં દાઈ સરખું જોઈ કે સાંભળી શકતાં નથી.
રોજ સવારમાં મારા પિતાજી તેઓને મોટેથી સમાચાર વાંચી સંભળાવે
છે. તે બાકીનાં બધાં કામ જાતે કરે છે. જો કોઈ તેમની મદદ કરવાનો
પ્રયત્ન કરે તો દાઈમાં નારાજ થઈ જાય છે. શાકભાજી સમારવાં દાઈને
પસંદ છે. તેઓ કહે છે : “આજકાલનાં છોકરાં જાણતાં જ નથી કે શાકભાજી
કેવી રીતે કપાય ?”

મને વાતો કરવી ગમે એવી બીજુ વ્યક્તિ
રવિ છે. તે અમારી સાથે રહે છે. હું તેઓને
રવિભાઈ કહું છું. તે મારાં માતાપિતાને ભાઈ-
ભાલી કહે છે.

મને અમારા સંબંધોની ખબર નથી. પરંતુ તે
ઘણા પ્રેમાળ છે. તે હંમેશાં મારા પ્રશ્નોના જવાબ
આપવા તૈયાર હોય છે. “હું પછી કહીશ” એમ
મને ક્યારેય કહેતા નથી.

રવિભાઈ કોલેજમાં ભણાવે છે. કોલેજના
વિદ્યાર્થીઓ તેમને ખૂબ જ માન આપે છે.

રવિભાઈને સંગીત સાંલળવું ખૂબ જ પસંદ છે.

ત નાટકોમાં પણ ભાગ લે છે. તેઓને તેમના મિત્રો સાથે વાત કરવી અને તેઓની સાથે બહાર જવું ખૂબ ગમે છે. તે ખૂબ રમ્ભુ છે. અમને હસાવે છે.

□ વિચારો અને કહો :

1) તમારા ઘરમાં કોણ કોણ છે ?

ઉત્તર : મારા ઘરમાં હું, મારી મોતીબહેન, મમ્મી, પઢા, દાદા, દાદી છે.

2) તમારા ઘરના દરેક સભ્યની એક એક વિશેષતા જણાવો.

✓ મોટી બહેન : રસોઈ ખૂબ સરસ બનાવે છે.

✓ મમ્મી : સારું ગાઈ શકે છે.

✓ પઢા : ગણિત સારું શીખવે છે.

✓ દાદા – દાદી : વાર્તાઓ સરસ શીખવે છે.

સીમાના ભાઈની વાત :

મારા ભાઈ જ્યારે બહાર જાય ત્યારે સફેદ લાકડી રાખે છે. તેમને ઘરમાં ફરતાં જોઈ, કોઈ કહી શકે નહિ કે તેઓ જોઈ શકતા નથી. તેમને તેમનાં બધાં કામ જાતે જ કરવાં ગમે છે. જો કોઈ તેમની ઇચ્છા વિરુદ્ધ તેમની મદદ કરે, તો એમને ગમતું નથી. જ્યારે પણ એમને મદદ જોઈએ, ત્યારે તેઓ મદદ માટે કહે જ છે.

ભાઈના થોડા વિદ્યાર્થીઓ તેમની પાસેથી પુસ્તકો લઈ જાય છે. આ પુસ્તકને વાંચી અવાજ રેકર્ડ કરી ભાઈને આપી જાય છે. રવિભાઈ આ સાંભળે છે. ભાઈ પાસે બીજાં ઘણાં બધાં પુસ્તકો છે. આ પુસ્તકોનાં પાનાં જાડાં અને તેમાં ઉપસેલાં ટપકાંઓની હાર છે.

ત ઉપસેલાં ટપકાંઓ ઉપર આંગળીઓ ફેરવીને વાંચે છે. ઘણી વાર ભાઈ સાથે મજાક કરવા, હું તેમની લાકડી મૂકવાની જગ્યા બદલી નાખું છું. તે અકળાય છે, પરંતુ ગુસ્સો કરતા નથી. કારણ, હું એમની નાની બહેન છું. હું હજુ ઘરમાં પહોંચું, ત્યાં ભાઈ બોલ્યા : “સીમા, આજે તું ખૂબ જ ખુશ જણાય છે!” ભાઈ ફક્ત મને જ નહિ, પરંતુ કુટુંબના બધા સભ્યોને તેમના હલનચલનના અવાજથી ઓળખી જાય છે. તેઓ હલનચલન અને અવાજથી એ પણ કહી શકે છે કે ઘરમાં કોણ ખુશ છે કે નાખુશ.

મેં ભાઈને કહ્યું : “ભાઈ, આખરે હું ફૂટબોલની ટીમમાં પસંદ થઈ છું.” તેઓએ મને શાબાશી આપી અને પ્રેમથી કહ્યું : “આજથી તું મને ફૂટબોલની તાલીમ આપનાર કોચ છે.”

વિચારો અને કહો :

1) સીમાના પિતા દાઈ માટે સમાચારપત્ર મોટેથી વાંચે છે. તમે ઘરડાં માણસોની મદદ કેવી રીતે કરો છો ?

✓ દાઈ - દાઈ ને મંદિરે લઈ જઈએ છીએ, તેને સમાચાર વાંચી સંભળાવીએ છીએ તેમને દવાઓ અને અન્ય વસ્તુઓ લાવી આપીએ છીએ.

2) ઘડપણમાં લોકોને કેવા પ્રકારની મુશ્કેલીઓ પડે છે ?

✓ ઘડપણમાં સાંભળવામાં અને જોવામાં સૌથી વધારે મુશ્કેલી પડે છે. દાંત નબળા પડી જવાને કારણે કાંક ખોરાક ખાઈ શકતા નથી. હાડકાં નબળા થઈ જવાને કારણે ચાલવામાં તકલીફ પડે છે.

3) રવિલાઈ ઘણી બધી વસ્તુઓ જોયા વગર કેવી રીતે જાણી લેતા હશે ?

✓ રવિલાઈ ઘણી બધી વસ્તુઓ અનુભવ કરીને, લાકડી વડે અને ગંધ વડે જાણી લેતા હશે.

4) તમને ક્યારેય લાકડીની જરૂર પડી છે ? ક્યારે ? લાકડીની જરૂર ક્યારે ક્યારે પડી શકે છે ?

✓ હા, હું ઉનાળાની રજાઓમાં ટ્રેકિંગ પર ગઈ હતી ત્યારે લાકડીની જરૂર પડી હતી. આ ઉપરાંત પહાડ ઉપર, જંગલમાં ચાલવા માટે લાકડીની જરૂર પડે છે.

5) જે લોકો જોઈ શકતાં નથી, તેમને આપણે કેવી રીતે મદદ કરી શકીએ ?

✓ ન જોઈ શકતા લોકોને આપણે રોડ કોસ કરાવી શકીએ. જહેર સ્થળોએ રસ્તો બતાવી શકીએ, તેમના માટે પુસ્તકો અને છાપું વાંચીને સંભળાવી શકીએ, તેમને પ્રેરણાત્મક વાર્તાઓ વાંચી સંભળાવી શકીએ, શાળા - કોલેજના વિદ્યાર્થીઓ માટે તેમના પુસ્તકો રેકૉર્ડ કરીને તેમણે ભણવામાં મદદ કરી શકીએ.
પરીક્ષામાં તેમના લેખક બની શકીએ.

યાદ કરો અને કહો :

શું તમારા કુટુંબના સભ્યોમાં કોઈ એવી વ્યક્તિ છે - જે સાંભળી,
બોલી કે જોઈ શકતા ન હોય ? આવી કોઈ વ્યક્તિને તમે જણો
છો ? તેઓને તેમનાં કામમાં અન્ય લોકો કેવી રીતે મદદ કરે છે ?
તમે વાર્તામાં વાંચ્યું કે રવિભાઈ જોઈ શકતાં નથી, પરંતુ તેઓ
તેમનાં બધાં જ કામ જાતે કરે છે. તેઓ અલગ પ્રકારનાં
પુસ્તકોથી ભણે છે. તેઓ કેવી રીતે તેમનાં કામ કરી શકે છે, તે
સમજવા તમારી આંખો બંધ કરો અને આ રમત રમો.

આંખે પાઠા :

જૂથમાં કોઈ એક બાળકને આંખે પાઠા બાંધી દો. એક પછી એક બીજાં બાળકો તેની સામે શાંતિથી આવશે. આંખે પાઠા બાંધેલ બાળકે બીજાં બાળકોને સ્પર્શ કરીને એ કોણા છે તે કહેવાનું છે. કોઈ પણ અવાજ ન થાય તેનું ધ્યાન રાખવું.

આ રીતે બીજાં બાળકોને પણ એક પછી એક, આંખે પાઠો બાંધો. દરેક બાળકને સ્પર્શ કરી બીજું બાળક કોણા છે તેનું અનુમાન કરાવવાનું છે.

ચર્ચા કરો અને કહો :

1) કેટલાં બાળકો બીજાં બાળકોને સ્પર્શ દ્વારા ઓળખી શકે છે ?

✓ ત્રણ બાળકો બીજાં બાળકોને સ્પર્શ દ્વારા ઓળખી શકે છે.

2) કેટલાં બાળકો બીજાં બાળકોને ફક્ત સાંભળીને ઓળખી શકે છે ?

✓ પાંચ બાળકો બીજાં બાળકોને ફક્ત સાંભળીને ઓળખી શકે છે.

3) સામેની વ્યક્તિને ઓળખવા તમને આ બેમાંથી શું સરળ લાગે છે ?

✓ સામેની વ્યક્તિને ઓળખવા માટે તમને અવાજથી ઓળખવું સરળ લાગે છે.

વિચારો અને કહો :

1) તમારા મોમાં કેટલા દાંત છે ?

✓ ૨૭

2) આંખો બંધ રાખી તમે ફક્ત સ્પર્શ દ્વારા કેટલી વસ્તુઓ ઓળખી શકો છો ?

✓ મોબાઇલ ફોન, ફિનિયર, ખોરાક, મારી સાઈકલ, છોડ.

3) કયા માણસોને તમે તેઓના ચાલવાના અવાજ દ્વારા ઓળખી શકો છો ?

✓ મગ્ગી, પખા, દાદા - દાદી, મોટી બહેનને તેના ચાલવાના અવાજ દ્વારા ઓળખી શકીએ.

4) તમે સુગંધ દ્વારા કોઈ વ્યક્તિ તમારી નજીકમાં છે, એ અનુમાન કરી શકો?

✓ હા, મારી મમ્મી

5) તમારી આંખો બંધ કરો અને સાંભળો. તમને કયો અવાજ સંભળાય છે ?

✓ પક્ષીઓના કલરવ, વાહનોના હોર્નનો અવાજ, જનરેટરના મશીનના અવાજ, રસોડામાં વાસણોનો અવાજ, દાઈની લાકડીનો અવાજ મોટી બહેનના પાયલનો અવાજ.

જે લોકો જોઈ શકતા નથી, તેઓના માટે વાંચવાની ને લખવાની એક વિશેષ રીત છે. તને બ્રેઇલ લિપિ કહે છે. તે જડા પેપર ઉપર ઉપસેલાં ટપકાંઓની હારથી લખેલી હોય છે. બ્રેઇલ લિપિ ઉપસેલાં ટપકાંઓ ઉપર આંગળી ફેરવીને વાંચવામાં આવે છે.

આટલું કરો : જોયા વગર આકાર ઓળખવો સરળ છે કે મુશ્કેલ છે ?
એક કાચપેપર લો. તેના ઉપર જાડું ઉન અથવા જડો દોરો દબાવી આકાર બનાવો. આ આકાર ઉપર મિત્રને આંખો બંધ કરી, કાગળ ઉપર હાથ ફેરવવા કહો. આ રીતે આકારની ઓળખ સરળ છે કે મુશ્કેલ? તમારા મિત્રને પૂછો.

તમારા મિત્રને આ જ રીતે કાગળ ઉપર આકાર બનાવવા કહો. હવે તમે
તમારી આંગાળીઓથી તે ઓળખો.

કાગળનો જાડો ટુકડો લો. તેના ઉપર સોય અથવા પેન્સિલની મદદથી લીટી
બનાવો. લીટી ઉપર નાના અંતરે બિંદુઓ બનાવો. તમે જોઈ શકો છો કે,
કાગળ પાછળની બાજુ ઉપસી આવશે.

હવે, તમારા મિત્રને આંખો બંધ કરી અને તેના ઉપર આંગાળી ફેરવી તમે
કથો આકાર બનાવેલ છે તે જણાવવા કહો. આ રીતે આકારની ઓળખ
સરળ છે ?

વિચારો, જે લોકો જોઈ શકતાં નથી, તેઓ કેવી રીતે વાંચી શકતાં હશે ?

તમારા મિત્રને આ જ રીતે કાગળ ઉપર આકાર બનાવવા કહો. હવે તમે
તમારી આંગાળીઓથી તે ઓળખો.

કાગળનો જડો ટુકડો લો. તેના ઉપર સોય અથવા પેન્સિલની મદદથી લીટી
બનાવો. લીટી ઉપર નાના અંતરે બિંદુઓ બનાવો. તમે જોઈ શકો છો કે,
કાગળ પાછળની બાજુ ઉપસી આવશે.

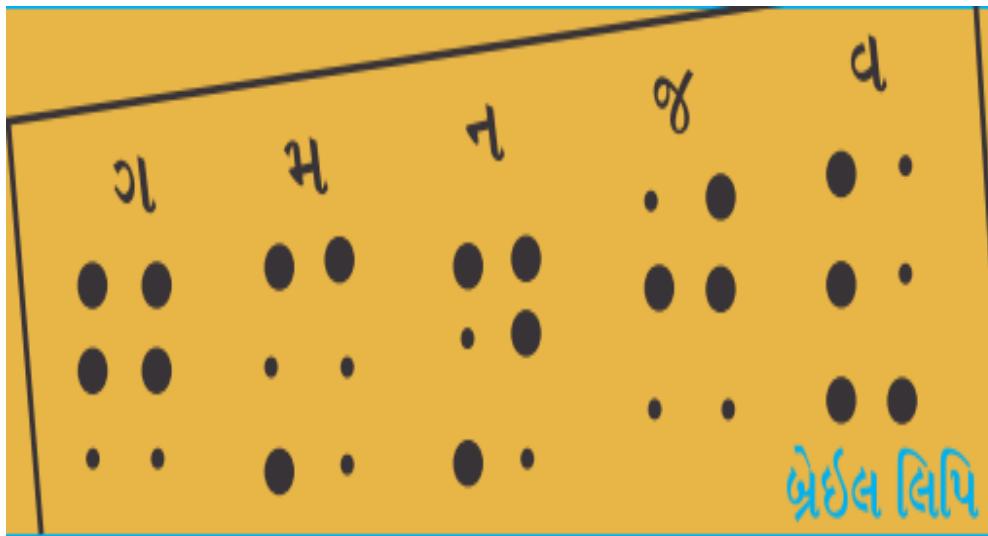
હવે, તમારા મિત્રને આંખો બંધ કરી અને તેના ઉપર આંગાળી ફેરવી તમે
કયો આકાર બનાવેલ છે તે જણાવવા કહો. આ રીતે આકારની ઓળખ
સરળ છે ?

વિચારો, જે લોકો જોઈ શકતાં નથી, તેઓ કેવી રીતે વાંચી શકતાં હશે ?

ચાલો, બ્રેઇલ લિપિ વિશે જાણીએ

તમે જોયું કે, રવિભાઈ વિશેષ પ્રકારનાં પુસ્તકો વાંચે છે. આ પુસ્તકો કેવી રીતે બને છે ?

આ પુસ્તકોનો સૌપ્રથમ વિચાર કોણે કર્યો ? આપણે તેના વિશે જાણીએ. બોલવા ઉપરાંત અભિનય કે ઇશારા દ્વારા આપણે સંવાદ કરીએ છીએ. વર્ગમાં બોલ્યા વગર વાત કરવાની પ્રવૃત્તિનું આયોજન કરવું.

લુઇસ બ્રેફલ ફાન્સના હતા. તેઓ જ્યારે ત્રણ વર્ષના હતા ત્યારે તે તેમના પિતાજીનાં ઓજાર સાથે રમત કરતા હતા. એકાએક, કોઈ અણીદાર સાધન તેમની આંખોને વાગ્યું. તેમણે આંખો ગુમાવી.

લુઇસ બ્રેફલને ભણવામાં ખૂબ જ રસ હતો. દેખાતું ન હતું છતાંય તેમણે હાર ન માની. તેઓ વાંચવા અને લખવા માટે અલગ-અલગ રીતે વિચારવા લાગ્યા. તેઓને જણાયું કે, સ્પર્શ અને અનુભવથી વાંચી શકાય છે. આખરે તેઓને રસ્તો મળ્યો. વાંચવા, લખવાની આ રીતને બ્રેફલ લિપિ તરીકે ઓળખીએ છીએ.

આ પ્રકારની લિપિમાં જાડા કાગળ ઉપર ઉપસેલાં ટપકાંઓની
હાર બનાવવામાં આવે છે. તેના પર આંગાળી ફેરવી વાંચી
શકાય છે. આ લિપિ છ ટપકાંઓ પર આધારિત છે.

બ્રેઇલ લિપિમાં હાલના સમયે ઘણા ફેરફાર થઈ રહ્યા છે.
આનાથી વાંચવું અને લખવું સરળ બનશે. બ્રેઇલ હવે કમ્પ્યુટરની
મદદથી પણ લખી શકાય છે.

આ પ્રકારની લિપિમાં જાડા કાગળ ઉપર ઉપસેલાં ટપકાંઓની
હાર બનાવવામાં આવે છે. તેના પર આંગણી ફેરવી વાંચી
શકાય છે. આ લિપિ છ ટપકાંઓ પર આધારિત છે.

બ્રેઇલ લિપિમાં હાલના સમયે ઘણા ફેરફાર થઈ રહ્યા છે.
આનાથી વાંચવું અને લખવું સરળ બનશે. બ્રેઇલ હવે કમ્પ્યુટરની
મદદથી પણ લખી શકાય છે.

1) બ્રેઇલ લિપિ એટલે શું ?

ઉત્તર : બ્રેઇલ લિપિ એ લખવાની વિશેષ રીત છે. તે જડા પેપર પર ઉપસેલા બિંદુઓની હારમાળાથી લખેલી હોય છે. તેની પર આંગાળી ફેરવીને તેને વાંચી શકાય છે.

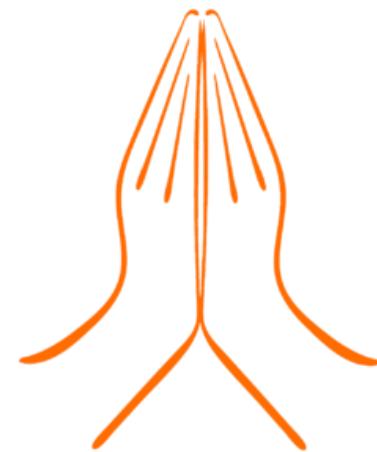
2) બોલવા ઉપરાંત આપણે કેવી રીતે સંવાદ કરી શકીએ છીએ ?

ઉત્તર : બોલવા ઉપરાંત આપણે અભિનય કે ઇશારા દ્વારા સંવાદ કરી શકીએ છીએ.

3) લુઈસ બ્રેઇલ ખાસ લિપિ ક્યારે શોધી ?

ઉત્તર : તેમણે પોતાની આંખ ગુમાવી ત્યારે પછી તેમને સ્પર્શ અને અનુભવથી વાંચી શકાય તેવી બ્રેઇલ લિપિની શોધ કરી.

THANKS

FOR WATCHING

